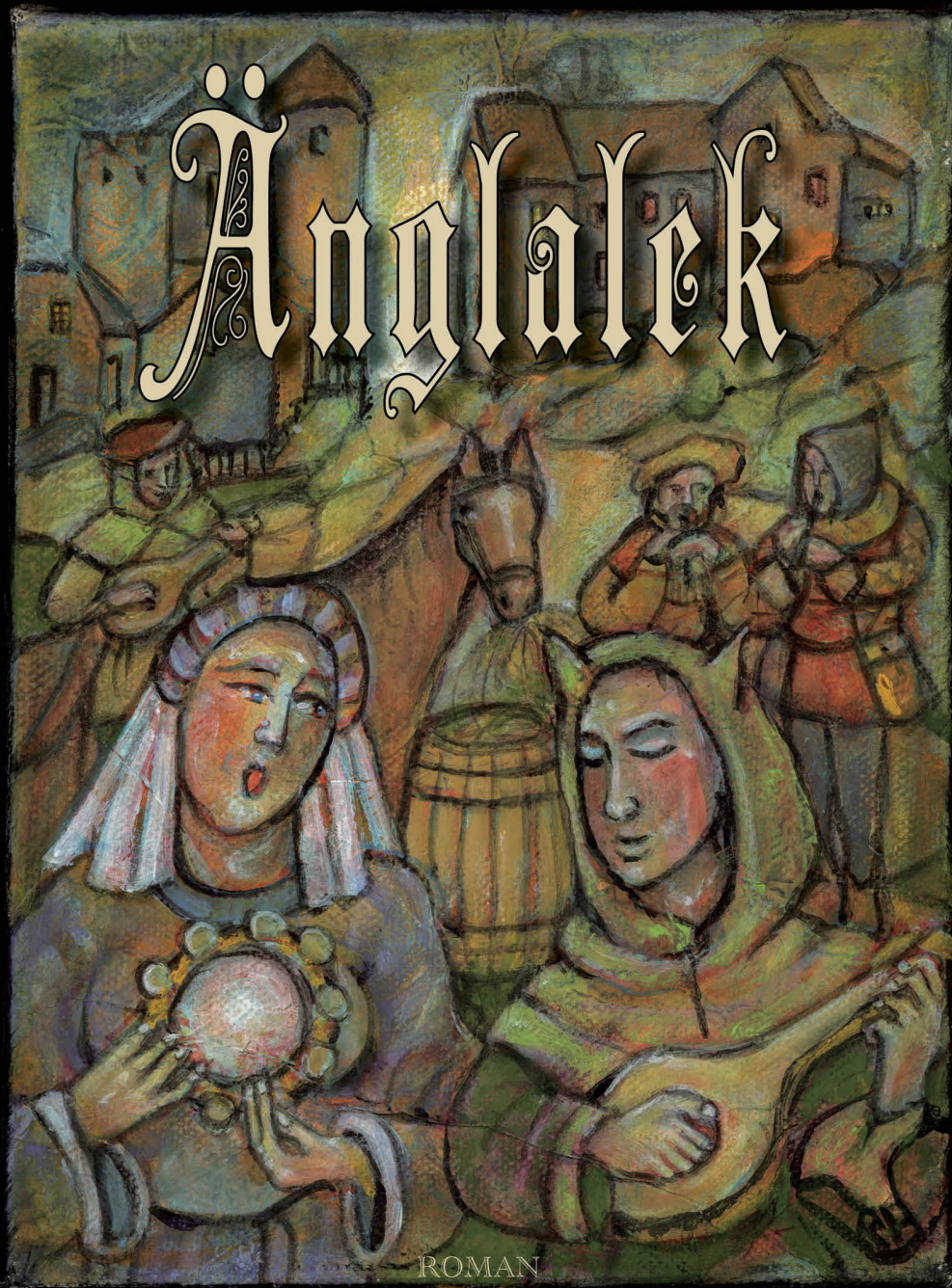

⌘ Berättelser om spelfolket ⌘

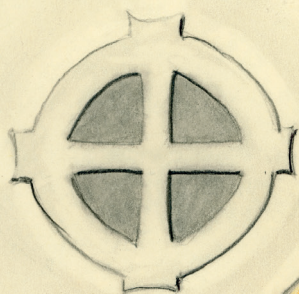
Änglalek

ROMAN

Torbjörn Engström

Skandör

TYSKA RIKET

Trave
LÜBECK

HAMBURG

Mölln
Gut Gülzow

Elbe

Lauenburg

BREMEN
Freudenburg

Diepholz

OSNABRÜCK

Teutoburgerskogen
Harkotten
Istbevern

MÜNSTER

Telgte

HAMM

DORTMUND

ESSEN

Bochum

Ruhr

DUSSELDORF

KÖLN

Hambachskogen

AACHEN

❧ Berättelser om spelfolket ❧

Änglalek

Torbjörn Engström

Första delen i serien

Berättelser om spelfolket

www.ebesforlag.se

1:a upplagan, 1:a tryckningen

Änglalek

Författare © Torbjörn Engström (2022)

Omslagsillustration och karta © Rita Hedelin

Foto: Insida av pärm Kumlaby kyrka samt författarporträtt

© Maria Wallin

Utgiven av Ebes förlag

Tryckt av DH Printing House, Riga

ISBN: 978-91-89263-42-0

*Stolp, stolp, stölperlein
da wird ein Pfeifer begraben sein*

Hans Sachs (1494–1576)

Förord

I april 2020, just när den stora coronapandemin på allvar hade börjat lamslå stora delar av världen, fick jag ett väldigt intressant mejl från Peter Andersson, en god vän som är historieforskare. Peter skrev att han just då var i Berlin och studerade dokument som hade hittats i ett arkiv vilket under medeltiden hade tillhört den tyska inkquisitionen. Bland de gamla pergamenten hade det funnits ett *testimonium matrimonii*, ett vigselbevis. Dokumentet, som var avfattat på bristfälligt latin och daterat 26 augusti 1410, saknade namngiven upphovsman. Där stod bara att vigsel den dagen hade förrättats i orten Wald i Holstein. Orten Wald fanns varken på 1400-talet eller i dag någonstans i Holstein, antagligen hade vigseln helt enkelt ägt rum i en skog. De båda som hade ingått äktenskap fanns dock namngivna, de hette *musicus Heyndrich Hopsa* och *musica Anna Lerche Pederstochter*. Avslutningsraderna var en önskan om att Herren skulle skydda och bevara de sammanvigda och deras heliga förbund.

Dokumentet vittnade otvivelaktigt om ett bedrägeri. Parten i fråga var förmodligen en kringvandrande vagant med bristfällig moral. De båda älskande, antagligen kringvandrande musiker, som kyrkan under medeltiden förvägrade vigsel, hade erbjudits detta heliga sakrament av en samvetslös skälm. Denne hade också författat det vigselbevis som min vän funnit i arkivet i Berlin, dock utan att skriva sitt namn på det. Att signera hade säkert varit för farligt för honom. Intressant i sammanhanget är att kyrkan under medeltiden inte brukade erbjuda vigselbevis. Man kan dock förmoda att sådana kunde skrivas på begäran. Antagligen har

upphovsmannen till dokumentet, i strid med kyrkans regler, begärt ekonomisk kompensation av något slag. Varför skulle han annars ha gjort sig besvär med att lura på det unga paret en säkerligen falsk vigsel och ett ogiltigt vigselbevis?

När jag på kvällen lade mig blev jag liggande i minst en timme utan att somna, grubblande på det lurade musikerparet. Vilka var de? Blev de lyckliga i sitt äktenskap, även om det inte var formellt giltigt? Vandrade de ensamma eller i ett följe av artister? Så småningom somnade jag i alla fall och under natten hade jag en sådan där dröm som känns så verklig att man efteråt aldrig glömmer den så länge man lever.

I drömmen gick jag på en smal stig. Det var sommar och solen sken från en blå himmel. Till vänster hade jag en lövskog, till höger anade jag bakom höga bestånd av vass och kaveldun ett vattendrag. Svagt, på avstånd, kom musik mot mig. Det lät som en blockflöjt och minst två primitiva klangfattiga stråkinstrument. Melodin var ålderdomlig och plötsligt dök de spelande upp bakom en krök. Längst fram gick en man i tudelad röd och gul jacka. Han hade en stor hatt med en vit fjäder och ett tätt brunt helskägg. I famnen höll han ett stråkinstrument med fyrkantig klanglåda. Bakom honom kom en yngre man i grön dräkt. Dräkten gick på huvudet upp i en huva med påsydda spetsiga djuröron. Hans skägg var ungdomligt glest och han spelade på en blockflöjt. Vid hans sida gick en ung kvinna i en enkel klänning av grovt ylle. Hon spelade också på ett stråkinstrument, men ett mindre och päronformat. Flöjtspelaren och kvinnan såg kärleksfullt på varandra. Faktum var att de såg så mycket på varandra att de ibland snubblade.

Jag flyttade mig nu från stigen och satte mig på en sten i skogskanten, jag ville ju inte vara till besvär när vi möttes. Bakom det unga paret kom en äldre man med helskägg och en rätt så stor ränsel i en rem över bröstet, sådana ränselar hade de förresten nästan allihop. Denne gamling haltade en

aning och stödde sig på en knotig käpp. Efter honom kom en slätrakad man med en kort jacka och en rolig liten hatt på huvudet. Denne hade i sitt sällskap två hundar. Hundarna höll sig nära sin ägare, såg på honom uppmärksamt och så gott som oavbrutet. Sist i följet gick en ganska ung man i prästkappa och med ett kors på bröstet. På huvudet hade han en bredbrättad hatt. På fötterna hade han skor av skinn som såg alldeles nya ut. Jag minns att jag tänkte att det alltså var dessa skor han hade begärt i ersättning för vigsel och vigselbevis. Jag tror aldrig att de såg mig när de passerade. När de försvunnit bakom nästa krök blev jag sittande kvar för att lyssna efter dem tills ljudet av musiken försvunnit helt i fjärran.

När jag vaknat på morgonen blev jag sittande i sängen en lång, lång stund. Drömmen hade varit så verklig. Samma dag bestämde jag mig för att jag skulle försöka skriva historien om dessa människor och om deras vandring genom en sommar och en höst för mycket länge sedan. Efter några månaders planerande och kontrollerande av fakta började jag skriva den berättelse du nu håller i din hand. Allra först skickade jag dock ett mejl till vännen Peter i Berlin och berättade om min dröm, samt om min idé att skriva boken. Peter svarade genast, och ville att jag skulle skicka honom ett kapitel i taget.

Kapitel 1

Långsamt blev Anna medveten om att hon frös, att hon nog hade gjort det ganska länge. Morgondimman från Öresund hade krupit in under kappan som hon använde som täcke. Kappan var ett enkelt sommarplagg, den var för tunn. I morgon skulle hon fråga pigan eller sin bror om hon kunde sova bredvid någon av dem. De sov alla tre i krogboden i köket, i halmen runt eldstaden. Glöden värmdde i alla fall fram till soluppgången, samtidigt kunde råttorna ibland störa med sitt knaprande på matförråden. De borde nog skaffa en duktig råtthund.

Hon såg att pigan Mette hade vaknat och gått ut. Flink tös, var säkert redan med hästen och kärran borta hos handelsmännen vid Skanörs borg för att ordna med öl och bröd. Mårten, Annas bror, sov ännu tungt. Hon mindes att hon hade sett honom förse sig duktigt av ölet kvällen innan. Visserligen var det ju inte särskilt starkt, men om man kämpade på med drickandet kunde man ju faktiskt känna av det. Hade han dessutom hunnit i väg till den tyska ölboden längre bort på stranden och fått sig ett krus av deras starkare öl så ... Ja, antagligen skulle han sova till middagstid om hon inte väckte honom.

Hon steg ut ur boden. Det var ännu tidigt, men solen var på väg upp och hade redan börjat värma. Ännu var det sommar och ganska drägligt, sillfisket hade just börjat här i Skanör och det var endast några dagar sedan de flyttat hit. Det skulle bli värre med kylan framåt Franciskusdagen i oktober, men då skulle de snart flytta tillbaka till Malmö och öppna sin lilla krog igen.

Sanden kändes sval mot hennes fotsulor när hon gick ner

till stranden. Anna lyfte upp kjolen till knäna, steg ut i det ljumma strandvattnet och stannade när hon var lagom långt ut. Måsarnas skrik överröstade plasket mellan hennes ben när hon befriade sig från morgonurinen. Hon lyfte blicken och såg ut över vattnet. Fiskardrängarna var på väg ut med båtarna, årorna var i sjön. Längre ut såg hon en del som redan hade fått fångst i näten. Det skulle säkert bli en fin dag, många tunnor skulle fyllas med rensad och saltad sill. Många mynt skulle byta ägare och senare under dagen och kvällen skulle mynten hamna hos henne och hennes bror, som betalning för öl, kålsoppa, stuvning och bröd.

Varje Skånemarknad så länge hon kunde minnas hade hon och Mårten varit med sina föräldrar här på stranden i Skanör. Större delen av året hade de varit i Malmö, men mellan mitten av augusti och början av oktober hade de alltid varit här. Här hade de sin bod nära stranden. Ofta fick de mycket arbete med boden när de kom tillbaka hit. Inte sällan hade vinterstormarna skadat den enkla byggnaden. Den här gången hade en storm sånär brutit loss taket.

För inte så länge sedan hade syskonen blivit föräldralösa. Först hade modern dött i en feber, sedan hade fadern blivit dräpt av en full kroggäst. Dråparens släktingar hade betalat en väl tilltagen mansbot, så Mårten hade gått med på att inte ta saken till tinget. För pengarna hade syskonen kunnat beställa en ny eldstad och en ny skorsten till krogen i Malmö, så nu var de ganska välbeställda krögare med piga och allt. Inte minst hade de krogboden här i Skanör där de varje sensommar hade årets bästa inkomst. Visserligen hade sillfisket i Malmö tilltagit ordentligt under senare år, och nog hade det varit bekvämare att bara flytta ner på stranden i Malmö än att varje år färdas en dagsresa ner till Skanör, men nu var det ju här de hade sin bod. Den fanns här hela året som en markering av deras rättigheter.

Att nu som nykomlingar försöka slå sig in i konkurrensen

på Malmö strand, bland alla de andra krögarna, det var nog lättare sagt än gjort.

När Anna återvänt till boden hittade hon en bit bröd och ett krus öl. Hon stillade sin hunger och sin törst och märkte sedan att hon hade fått ett par ganska besvärliga loppbett på ryggen. Mårten hade av en handelsman köpt en liten flaska medicin som sades hjälpa mot kliande loppbett. Hon hittade flaskan och smorde betten, sedan tog hon itu med att hugga ved och göra fyr i eldstaden. Därefter hackade hon lök och kålrot. Dagen innan hade hon kommit över ett par fina hönor, så nu skulle det bli närande och god mat till eftermiddagens gäster.

Just när hon fått grytan i kokning knackade det på dörren. Anna öppnade, utanför stod två unga kvinnor. Anna kände genast igen dem, de var skökor från horhuset längre bort på stranden.

”Guds fred”, hälsade en av dem på tyska, ett språk som Anna utan svårighet förstod då hon som barn lekt med tyska köpmannabarn. ”Vi har just kommit hit till Skanör från Königsberg. Vi förstår att vi talar med krögare Mårtens syster. Är Herr Mårten själv uppstigen?”

”Min bror sover ännu”, svarade Anna. ”Ni kan tala med mig. Vad vill ni?”

”Herr Mårten erbjuder oss i går arbete som uppasserskor. Därför söker vi honom nu.”

”Min bror drack i går mer än lovligt mycket öl och blev fylledum. Jag önskar inte städsla några horor. Ni kan alltså återvända till ert horhus och där idka era vidriga ogudaktigheter så långt bort från denna ärbara krog som möjligt.”

Hororna vände på klacken och gick utan ett ord.

Anna återvände in till köket och ruskade liv i Mårten. Gäslande ansökte han om tillstånd att få gå ut och pinka, sedan skulle han nog lyssna på det Anna hade på hjärtat. Snart var Mårten tillbaka.

”Har du bestämt dig för att dra vanära över vår krog?” frågade Anna skarpt.

”Hur menar du då?”

”Ja, varför har du annars städslat horor som uppasserskor, dessutom bakom ryggen på mig som ändå har min del i butiken?”

Mårten såg surt på Anna.

”Framför allt på kvällen behövs det fler som serverar. Sedan är det så att gästerna oftast är män och de vill gärna bli uppassade av kvinnor, och hororna arbetar gärna för låg ersättning, de kan ju använda serverandet för att värva kunder till horhuset. De kan också skaffa oss fler gäster genom att berätta för horkarlarna om den goda mat som du och jag serverar. Det hela handlar alltså om ett samarbete som drar pengar till bägge butikerna.”

Nu blev Anna arg på riktigt.

”Det samarbetet gör nog Djävulen både glad och belåten!”

”Du gör nog Djävulen belåten alldeles på egen hand, du som sjunger och spelar ogudaktiga visor från morgon till kväll och bjuder in både lekare och gycklare för att glädja underjordens alla höga herrar!”

Anna slog näven i matlagningsbordet och skrek åt sin bror att tiga med sina elakheter.

”Du tror ju inte själv på att sång, spel och dans är ogudaktigt. Du brukar, om jag minns rätt, säga att präster och biskopar ljuger om lekare och spelfolk för att ingen ska tänka på att dessa kyrkans män vanäras Guds alla bud. Men nu passar det att låta som en horpräst, nu när du vill bjuda in skökor i vår krog!”

Mårten såg tyst och tankfullt på henne.

”Glöm inte att det är jag som är man och alltså den ende av oss som kan vara ansvarig för krogen. Dessutom är jag en fullvuxen man och du är en flicka på endast arton år, så det

finns alltså två fullgoda skäl till att du ska tåga och låta mig bestämma vilka som ska städslas till serveringen.”

Vill du läsa hela?

**Boken finns att köpa där böcker vanligtvis finns.
Om din butik eller ditt bibliotek inte har den hemma
kan du be dem ta hem den.
Boken går också att beställa direkt från Ebes förlags
webbshop:**

<https://www.ebesforlag.se/store/p/historiska-romaner-169340/anglalek-av-torbjörn-engström-1028023>

Änglalek är en målande skildring av lekarna – medeltidens kringvandrande musiker och underhållningsartister.

En sensommar 1410 möter vi den unga kvinnan Anna på stranden i Skanör där det årliga sillfisket pågår. Här driver hon en krog rörelse tillsammans med sin bror Mårten, men hon är ingen vanlig krögerska. Hon äger en giga som hon kan spela på och hon behärskar även det tyska språket.

En dag kommer två tyska lekare till krogboden för att få sig ett krus öl. Anna blir snabbt vän med lekarna och det dröjer inte länge förrän hon och en av dem, den charmerande Henrik, blir ett par.

De lade sig i gräset under linden, tätt ihop för att hålla värmen under natten. Anna låg på Henriks arm. Över betesmarken nedanför dem låg ett dimstråk och ovanför på himlen lyste halvmånen blekt.

Lite senare under en danskväll skäller Anna offentligt ut en överhetsperson, för att denne betett sig skamligt mot krögarsyskonens lillpiga, och Anna tvingas fly från platsen. Man kunde inte ostraffat sätta sig upp mot överheten.

De båda lekarna tar då med henne till Lübeck via en av Hansans skutor. Här börjar Annas stora äventyr då hon som lekarkvinna får vandra ända till Köln med ett följe av spelfolk. På sin vandring möter de andra musiker som blir deras vänner, bland annat Tevel och Mirka som är judiska lekare. Tillsammans med dem blir de kvar i Köln under en tid innan nya äventyr väntar.

Torbjörn Engström är en pensionerad gymnasielärare i musik och svenska. Speciellt tyckte han om att berätta för eleverna om medeltidens världsliga musik, den dans- och underhållningskultur som de så kallade lekarna skapade och vidareutvecklade.

Utöver författarskapet är han också verksam i två musikgrupper, ett bluesband och en folkmusiktrio. Hans favoritstad, som han ofta besöker, heter Berlin.

